

รูปแบบการสร้างวิถีการผลิตข้าวสู่ผู้บริโภคในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*

THE MODEL OF CREATING A WAY OF RICE PRODUCTION FOR CONSUMERS IN THE NORTHEAST REGION

พระมหาปรัชญ์ อุตถาพร

Phramaha Pruch Autthaporn

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Northeastern University, Thailand

E-mail: purchparku@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์การสร้างวิถีการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานข้าวสู่ผู้บริโภค 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าข้าวเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ข้าวสู่ตลาดผู้บริโภค เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ ด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร โดยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวนที่เป็นปราชญ์ข้าวชุมชน จำนวน 7 คน และผู้ที่เกี่ยวข้องเรื่องข้าว จำนวน 9 คน โดยผู้วิจัยได้ใช้วิธีการคัดเลือกด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง ผลการวิจัยพบว่า 1) กลุ่มผู้บริโภคข้าวในปัจจุบันเป็นผู้กำหนดการเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตข้าวแบบอินทรีย์ของเกษตรกรชาวนาเพื่อลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มมูลค่าให้แก่ผลผลิต โดยมีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยพัฒนาการแปรรูปผลิตภัณฑ์ข้าวเพื่อสร้างมาตรฐานความปลอดภัยให้กับผลิตภัณฑ์และสร้างความเชื่อมั่นให้กับกลุ่มผู้บริโภคข้าวอันเป็นกลยุทธ์ในการตลาดข้าว 2) การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์สินค้าข้าวให้ได้มาตรฐานต้องมีการวิเคราะห์กิจกรรมภายในห่วงโซ่คุณค่าข้าวตั้งแต่กระบวนการผลิต การแปรรูปและการตลาดอันเป็นการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน โดยมีกิจกรรมที่ประกอบด้วย การขนส่งสินค้า การส่งเสริมการขายและบริการ การจัดการระบบการผลิตและแปรรูปสินค้า การพัฒนาเทคโนโลยีและบุคลากร ดังนั้น รูปแบบการสร้างวิถีการผลิตข้าวสู่ผู้บริโภคในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจึงมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านการผลิต การแปรรูปและการตลาดข้าวที่พัฒนารูปแบบการผลิตโดยอาศัยเทคนิคและเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยสร้างมาตรฐานการผลิตผลิตภัณฑ์สินค้าข้าวให้ตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคในปัจจุบัน

คำสำคัญ: รูปแบบการสร้างวิถี, การผลิตข้าว, ผู้บริโภคข้าว, ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

---

* Received 15 November 2020; Revised 19 January 2021; Accepted 19 January 2021

Abstract

The Objectives of this research article were 1) to study and analyze the model of creating a way of rice supply chain development for consumers, and 2) to explore rice's value chain for creating products to consumer's market. This study is qualitative research with documentary examination provided that in-depth semi-structured interview was conducted with the key informants who were farmers and rice experts in the community, totaling 7 persons, and 9 persons with relation to rice. The researcher employed purposive sampling method to select the samples. According to the study in different issues, 1) rice consumers at present regulated changes of a way of organic rice production of farmers to reduce production cost and add value to the products, with implementation of modern technology for rice product processing development. This was to standardize safety of rice products and enhance confidence of rice consumers as a strategy in the rice markets. 2) Value addition to rice products to have standard quality required analysis of activities in rice's value chain from the production, processing and marketing to constitute competitive advantages. Such activities included product transporting, sales promotion, services, production and processing system management, and technology and personnel development. Therefore, the model of creating a way of rice production for consumers in northeast region consisted of changes in rice production, processing and marketing, and with all of which, the production could be developed with modern techniques and technology to standardize rice products to meet the needs of consumers at present.

Keywords: Model of Creating a Way, Rice Production, Rice Consumers, Northeast Region

บทนำ

ข้าว เป็นอาหารหลักของประชากรไทย ในอดีตประชาชนส่วนใหญ่ยึดอาชีพเกษตรกรรมปลูกข้าวเป็นหลักในการดำรงชีวิต (อลิสสา เลิศเดชเดชา, 2560) ปัจจุบันวิถีการปลูกข้าวของชาวนาได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม จากการผลิตเพื่อยังชีพสู่การผลิตเพื่อการค้า (พรไทย ศิริสาธิตกิจ, 2558) ได้เปลี่ยนวิธีคิดไปสนใจกับผลกำไรมากกว่าการดำรงชีวิตแบบพออยู่พอกิน ส่งผลให้วัฒนธรรมการผลิตข้าวที่เคยมีในอดีตเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม รวมถึงการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยพัฒนาระบบการปลูกข้าว ทำให้ชาวนาผู้ผลิตข้าวได้รับผลผลิตเพิ่มมากขึ้น

ส่งผลให้ชาวนานิยมขยายพื้นที่ปลูกข้าว เกิดการปรับเปลี่ยนระบบการปลูกข้าวโดยอาศัยระบบชลประทานเข้ามาช่วยเร่งการผลิตเพื่อเน้นการนำผลผลิตส่งออกสู่ตลาดโดยไม่ได้พักแปลงนา ทำให้สภาพดินเสื่อมโทรม รวมถึงการตกค้างของสารเคมีในดินส่งผลกระทบต่อผลผลิตข้าวที่เคยได้มากเริ่มลดลง (อรรถพร ปัญญาโฉม, 2555) บทบาทของชาวนาผู้ผลิตข้าวได้เปลี่ยนแปลงจากแรงงานชาวนาไปเป็นผู้จัดการนาเป็นการเพิ่มภาระต้นทุนค่าแรงที่สูงขึ้นกระทบต่อผลกำไรจากการปลูกข้าว รวมถึงเงินกู้ที่นำมาลงทุนในการทำนาแต่ละปีทำให้ชาวนาผู้ผลิตข้าวไม่สามารถจัดการระบบการผลิตได้ (ชลิตา บัณฑุวงศ์, 2556) การจัดการระบบวิธีการผลิตข้าวเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดการวิธีการผลิตข้าวของชาวนาโดยการเรียนรู้แลกเปลี่ยนและพัฒนากระบวนการผลิตข้าวให้มีคุณภาพ ลดต้นทุนในการผลิต สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับการผลิตข้าวส่งต่อไปสู่ความต้องการของผู้บริโภคข้าวได้ จากการที่ชาวนาประสบปัญหาาราคาผลผลิตตกต่ำและไม่สามารถขายผลผลิตได้เป็นปัญหาด้านการผลิตที่ไม่ตรงตามความต้องการของตลาดเรื่องคุณภาพของข้าวที่ไม่ได้มาตรฐาน กระบวนการผลิตยังไม่ได้มาตรฐานตามตลาดต้องการ อีกทั้งผลผลิตข้าวบางส่วนไม่ได้นำไปแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มตามห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) และห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) ซึ่งเกิดจากกระบวนการผลิตข้าวของเกษตรกรชาวนาไม่ได้เอาใจใส่เรื่องคุณภาพของข้าว (สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านเศรษฐกิจ, 2560)

กระบวนการสร้างวิธีการพัฒนาการผลิตข้าวภายในระบบห่วงโซ่อุปทานข้าว ตั้งแต่กระบวนการผลิต กระบวนการแปรรูปและกระบวนการตลาดข้าว อาศัยทฤษฎีวิธีการพัฒนาสิ่งใหม่เข้ามาช่วยในการพัฒนาแนวทางเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ให้ตอบสนองความต้องการของตลาดหรือผู้บริโภคโดยการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยพัฒนาคุณภาพและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน และอาศัยทฤษฎีกระบวนการสร้างวิธีการพัฒนาในการกำหนดบทบาทในการทำงานภายในกระบวนการต่างๆ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์ข้าว (ศุภชัย หล่อโลหการ และคณะ, 2553) การสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์ข้าวนั้น เป็นการสร้างวิธีการผลิตข้าวควบคู่ไปกับการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานข้าวให้เกิดการพัฒนาภายในกระบวนการผลิต การแปรรูปและการตลาดข้าว โดยการพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าข้าวเป็นการสร้างความได้เปรียบทางการตลาดซึ่งจำเป็นต้องมีรูปแบบในการพัฒนาเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างผลิตภัณฑ์ข้าวสู่ตลาดผู้บริโภคข้าว (ศิริเชษฐ์ สังขะมาน, 2559) การสร้างวิธีการพัฒนากระบวนการผลิตสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์ข้าว จึงเป็นการกำหนดแนวทางในการพัฒนารูปแบบการผลิตให้ตรงตามความต้องการของตลาดข้าวในปัจจุบัน โดยใช้แนวคิดห่วงโซ่คุณค่ามาทำการศึกษาวิเคราะห์กระบวนการและกิจกรรมต่าง ๆ ภายในห่วงโซ่อุปทานข้าว ซึ่งกิจกรรมภายในห่วงโซ่คุณค่านี้ต้องมีความเกี่ยวเนื่องประกอบกันเพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มให้เกิดการได้เปรียบทางการแข่งขันทางการตลาด (บุญตรี จันทร์กลัษ, 2550) การพัฒนากระบวนการผลิตข้าวเพื่อสร้างมูลค่าเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่กลุ่มเกษตรกรชาวนาผู้ผลิตข้าวได้นั้น จำเป็นต้องใช้เครื่องมือในการตรวจสอบ

วิเคราะห์กิจกรรมที่ต้องดำเนินการภายในระบบห่วงโซ่คุณค่าตั้งแต่กระบวนการผลิตข้าว การแปรรูปข้าวและการตลาดข้าวตลอดทั้งระบบห่วงโซ่อุปทานข้าวเพื่อสร้างคุณค่าให้ตอบสนองความต้องการของตลาดผู้บริโภคข้าว เพื่อเป็นการเพิ่มผลผลิตและสร้างมูลค่าข้าวเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจภายในห่วงโซ่อุปทานข้าวอย่างมีคุณภาพ โดยเน้นการสร้างมูลค่าเพิ่ม และการสร้างสรรค์คุณค่าของผลิตภัณฑ์ข้าวที่ถือว่าเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของเกษตรกรชาวนา ผู้ผลิตข้าวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีสภาพแวดล้อมเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมแก่พันธุ์ข้าวที่ใช้สำหรับการเพาะปลูกเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม (ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, 2560) การผลิตข้าวในแต่ละปีของกลุ่มเกษตรกรในเขตลุ่มแม่น้ำชีนั้นมีผลผลิตได้เป็นจำนวนมาก แต่คุณภาพยังไม่ตรงตามความต้องการของตลาด ราคาขายผลผลิตต่ำ ซึ่งมีผลกระทบกับเกษตรกรชาวนาผู้ปลูกข้าว เนื่องด้วยกระบวนการในการผลิตต่ำกว่ามาตรฐาน ขาดการพัฒนาคุณภาพข้าวและไม่มีการจัดการด้านต้นทุนการผลิตและการแปรรูปเพิ่มเพื่อสร้างมูลค่า รวมถึงการพัฒนากระบวนการเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับกลุ่มเกษตรกรชาวนาผู้ผลิตข้าว และเพื่อเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ข้าวของเกษตรกรชาวนาผู้ผลิตข้าวให้มีคุณภาพ การศึกษาข้อมูลในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นั้น ถือว่าเป็นพื้นที่ในการพัฒนาพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของเกษตรกรชาวนาในแหล่งเพาะปลูกภายในประเทศ เพราะมีพื้นที่เหมาะสมในการเพาะปลูก เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่แห้งแล้งและมีดินเค็ม ซึ่งถือว่าเป็นจุดแข็งของการพัฒนาคุณภาพข้าว เพื่อเพิ่มมูลค่าข้าวในการแข่งขันผลิตภัณฑ์ข้าวในตลาดผู้บริโภคข้าว โดยการเน้นกิจกรรมที่จะต้องดำเนินการในการพัฒนากระบวนการสร้างมูลค่าข้าวในตลาดการแข่งขันทางเศรษฐกิจ การจัดการในการเพิ่มประสิทธิภาพทางการแข่งขันทางเศรษฐกิจนั้นจำเป็นต้องมีการจัดการภายในห่วงโซ่คุณค่าข้าวตลอดทั้งระบบห่วงโซ่อุปทานข้าว ตั้งแต่กระบวนการผลิตข้าว กระบวนการแปรรูปข้าวและกระบวนการตลาดข้าว เพื่อนำมาใช้วิเคราะห์กิจกรรมหลักและ กิจกรรมสนับสนุนในการสร้างผลิตภัณฑ์ข้าวเพื่อการตลาดสู่ผู้บริโภคข้าว (ศักดิ์รินทร์ แก่นกล้า, 2559)

ดังนั้น ด้วยปรากฏการณ์ข้างต้นแสดงถึงความสำคัญของปัญหาและแนวทางการวิจัย เป็นเหตุให้ ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษา เรื่อง “รูปแบบการสร้างวิถีการผลิตข้าวสู่ผู้บริโภคในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงวิถีการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานข้าว ตั้งแต่กระบวนการผลิต กระบวนการแปรรูปและกระบวนการตลาด ว่ามีการสร้างวิถีการพัฒนาอย่างไรและห่วงโซ่คุณค่าข้าวเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ข้าวสู่ตลาดผู้บริโภคข้าว ว่าในแต่ละกระบวนการมีการสร้างคุณค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์ข้าวเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดผู้บริโภคข้าวอย่างไร เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการผลิตสู่ตลาดผู้บริโภคข้าวได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์การสร้างวิถีการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานข้าวสู่ผู้บริโภค

2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าข้าวเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ข้าวสู่ตลาดผู้บริโภค

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการสร้างวิถีการผลิตข้าวสู่ผู้บริโภคในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเริ่มด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) แล้วนำข้อมูลที่ได้มาสร้างแบบสัมภาษณ์โดยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi - Structured Interview) เพื่อเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - Depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ประกอบด้วย ชาวนาที่เป็นปราชญ์ชาวมุขชนที่เป็นเกษตรกรผู้ผลิตข้าวในพื้นที่นาข้าวภาคตะวันออกเฉียงเหนือบริเวณลุ่มแม่น้ำชี ได้แก่ จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดกาฬสินธุ์ และจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 7 คน และผู้ที่เกี่ยวข้องเรื่องข้าว ได้แก่ ผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว เจ้าหน้าที่ภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการเรื่องข้าวและผู้ส่งออกข้าว จำนวน 9 คน โดยผู้วิจัยได้ใช้วิธีการคัดเลือกด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องบันทึกภาพเป็นการใช้กล้องถ่ายรูปเพื่อถ่ายรูปไว้เป็นหลักฐานในการวิจัย เพราะขณะสัมภาษณ์อาจจะต้องใช้กล้องถ่ายรูปในการเก็บภาพเพื่อนำมาใช้ในการวิจัย
2. แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบที่ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามไว้เพื่อต้องการเก็บบันทึกข้อมูลในการวิจัย พร้อมทั้งรวบรวมข้อมูลให้ได้มากที่สุดและตรงประเด็นมากที่สุด
3. เครื่องบันทึกเสียง เป็นการบันทึกเสียงตอนสัมภาษณ์ เนื่องจากบางครั้งการจดบันทึกระหว่างสัมภาษณ์ไม่ทัน ก็ยังมีเครื่องบันทึกเสียงเป็นเครื่องสำรองข้อมูลได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. สืบค้นพื้นที่ในชุมชนเพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้น
2. สร้างความสัมพันธ์ และแนะนำตัวเบื้องต้น พูดคุยหาข้อมูล

การควบคุมคุณภาพข้อมูล

ในการศึกษานี้ใช้เทคนิคสามเส้าแบบต่างวิธี เพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูล โดยวิธีการนี้เป็นการรวบรวมข้อมูลมากกว่าหนึ่งวิธีเพื่อตรวจสอบยืนยันข้อมูลซึ่งกันและกัน โดยใช้การวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกและการจัดสนทนากลุ่ม โดยผู้วิจัยดำเนินการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับห่วงโซ่อุปทานข้าวและห่วงโซ่คุณค่าข้าว
2. กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

3. ประมวลผลข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย โดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ผู้ควบคุมคุณภาพ

4. สร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ตามระเบียบวิธีวิจัยให้มีเนื้อหาสาระครอบคลุมรูปแบบการสร้างวิถีการผลิตข้าวสู่ผู้บริโภคในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

5. นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เพื่อทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) เมื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจและแก้ไข “ผ่าน” ทุกท่านเรียบร้อยแล้ว จึงนำเครื่องมือการวิจัยฉบับสมบูรณ์และนำเสนอต่ออาจารย์ผู้ควบคุมคุณภาพ เพื่อขอความเห็นและจัดพิมพ์เพื่อใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ในการเก็บข้อมูลการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่าง

6. นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) สังเคราะห์เนื้อหา (Synthesis) และนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ สรุปเป็นผลการวิจัย นำเสนอข้อมูลเป็นความเรียงและรายงานผลการวิจัยต่อไป

ผลการวิจัย

1. การสร้างวิถีการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานข้าวสู่ผู้บริโภค

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญถึงประเด็นเกี่ยวกับรูปแบบการสร้างวิถีการผลิตข้าวสู่ผู้บริโภคในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1.1 วิถีการผลิตข้าว

1.1.1 การผลิตข้าวแบบอินทรีย์โดยไม่ใช้สารเคมี “ในสมัยก่อนการผลิตข้าวแบบใช้สารเคมีในการผลิต ทำให้ส่งผลเสียต่อสภาพดินและต่อสุขภาพด้วยจึงหันมาทำการผลิตข้าวแบบไม่ใช้สารเคมี โดยได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการผลิตข้าวแบบอินทรีย์จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมทางการเกษตร และใช้ทุนตนเองในการเพาะปลูกซึ่งส่วนใหญ่เป็นสมาชิกในศูนย์ข้าวชุมชน โดยมีวิถีการผลิตข้าวเริ่มจากการเตรียมพันธุ์และเมล็ดพันธุ์ที่สะอาดใช้พันธุ์ที่ปลูกแบบอินทรีย์ ไถแปรเอาหน้าแช่ขี้ไถ คราดปรับระดับดินแล้วทำเทือก แล้วหว่านเมล็ดพืชปุ๋ยสด ใช้วิธีการปลูกแบบปักดำ จัดการควบคุมดินโดยปลูกพืชตระกูลถั่วคลุมดินแล้วไถกลบหลังการเก็บเกี่ยว ใช้วิธีการถอนต้นวัชพืชแทนการใส่สารเคมีกำจัดและใช้แรงงานคนในการเก็บเกี่ยวและเก็บไว้ในยุ้งฉาง ก่อนที่จะนำไปขายในตลาดข้าวต่อไป โดยส่วนใหญ่ได้นำข้าวไปขายให้กับหน่วยงานราชการที่เน้นบริโภคข้าวอินทรีย์ ทำให้ข้าวอินทรีย์มีราคาที่ดีกว่าข้าวเคมีและมีรายได้เพิ่มขึ้นจากแต่เดิม” (สว่าง นราพงษ์, 2562)

1.1.2 การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวและคัดเลือกพันธุ์ข้าวที่ดี ได้มีการผลิตข้าวหอมมะลิมีการผลิตแบบเฉพาะท้องถิ่น “มีการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิที่ได้รับการรับรองมาตรฐานจากศูนย์ข้าวชุมชน ทำให้การปลูกข้าวหอมมะลิในแต่ละปีไม่ค่อยมีวัชพืชข้าวที่ออกดอกทำให้รวงข้าวมีความอุดมสมบูรณ์ รวมทั้งการคัดแยกพันธุ์ข้าวที่มีการปลอมปน

ออกก่อนที่จะทำการปลูกข้าว ทำให้ข้าวหอมมะลิในพื้นที่ที่ปลูกนี้ไม่มีการปลอมปน สามารถรักษาเอกลักษณ์ของท้องถิ่นไว้ได้ดี” (ประพาส แก้วจันทร์, 2562)

1.2 วิธีการแปรรูปข้าว

1.2.1 การแปรรูปข้าวโดยกระบวนการเพิ่มคุณสมบัติให้แก่ข้าว มีการผลิตข้าวกล้องไรซ์เบอร์รี่ที่มีดัชนีระดับน้ำตาลในข้าวเป็นศูนย์ “ได้รวมกลุ่มเกษตรกรชาวนาผู้ผลิตข้าวในพื้นที่หมู่บ้านหนองยาง โดยใช้ไร้แสดเป็นศูนย์กลางในการให้ความรู้แก่เพื่อนเกษตรกรชาวนา แล้วชักชวนกันมารวมกลุ่มกันปลูกข้าวไรซ์เบอร์รี่ที่มีดัชนีระดับน้ำตาลเป็นศูนย์ ซึ่งได้รับความรู้จากนักวิชาการทั้งจากทางมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามที่มามอบความรู้ให้ รวมถึงจากนักวิชาการข้าวจากกรุงเทพมหานคร จากนั้นได้รวมกันผลิตข้าวที่เหมาะสมแก่ผู้ป่วยที่ต้องควบคุมระดับน้ำตาลในอาหาร โดยได้สร้างผลิตภัณฑ์ข้าวบรรจุถุงที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวและเป็นประโยชน์เพื่อสุขภาพผู้บริโภค” (บรรจง แสนยะมูล, 2562)

1.2.2 การแปรรูปข้าวอินทรีย์บรรจุถุง เพื่อเพิ่มมูลค่าของสินค้า ผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์ “การแปรรูปผลิตภัณฑ์ข้าวภายในชุมชนนั้น ได้นำข้าวเปลือกมาสีใช้โรงสีชุมชนที่เป็นโรงสีข้าวอินทรีย์โดยเฉพาะ นำไปบรรจุในถุงสุญญากาศโดยเครื่องบรรจุผลิตภัณฑ์ข้าวของทางศูนย์ชุมชน โดยการบรรจุแบบสุญญากาศนั้นเป็นการดูดอากาศในบรรจุภัณฑ์ออกก่อนปิดผนึก ทำให้ระดับออกซิเจนภายในถุงสุญญากาศลดลงและคงที่ ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์บรรจุสุญญากาศสามารถเก็บรักษาไว้ได้นาน จากนั้นนำไปบรรจุกล่องผลิตภัณฑ์ที่ใช้ตราสัญลักษณ์ของทางศูนย์ชุมชน นำออกจำหน่ายในท้องตลาดทั่วไป” (สมณฑา เหล่าชัย, 2562)

1.3 วิธีการตลาดข้าว

1.3.1 พฤติกรรมการเลือกซื้อข้าวสารบรรจุถุงของผู้บริโภค มีส่วนสำคัญในการพัฒนาวิธีการสร้างผลิตภัณฑ์ข้าวสารบรรจุถุงต่อการพัฒนาตลาดข้าวโดยการใช้รูปแบบการสื่อสารที่ต้องมีการวางแผนในการนำเสนอสินค้าออกสู่ท้องตลาด มีการวางแผนทางการตลาดรวมทั้งรูปแบบทางการสื่อสารเพื่อนำผลิตภัณฑ์ออกเสนอสู่ตลาดผู้บริโภคที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมของกลุ่มผู้บริโภคส่งผลต่อรูปแบบทางการสื่อสารในการพัฒนาทางการตลาดการจัดการทางการตลาดจึงมีความสำคัญกับพฤติกรรมการเลือกซื้อของกลุ่มผู้บริโภคข้าวสารบรรจุถุง โดยการประชาสัมพันธ์ทางสื่อต่าง ๆ ที่ให้ข้อมูลข่าวสารกับกลุ่มผู้บริโภคเป็นสำคัญในการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ที่มีการส่งเสริมการขายทางการตลาด

1.3.2 การส่งเสริมการขายทางการตลาดมีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ข้าวบรรจุถุง “กระบวนการทางการตลาดที่เป็นตัวเลือกทางการตัดสินใจของลูกค้า ผู้บริโภคเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ข้าวสารบรรจุถุงนั้น มีการตัดสินใจจากรูปลักษณ์ของผลิตภัณฑ์สินค้าที่มีคุณภาพ มีความหลากหลาย มีตราสัญลักษณ์ที่สวยงามเป็นอันดับแรกในความต้องการของผู้บริโภค ถัดมาเป็นราคาของผลิตภัณฑ์สินค้าที่พิจารณาเปรียบเทียบกันระหว่างผลิตภัณฑ์ในท้องตลาด รวมถึงช่องทางในการจัดจำหน่ายที่สามารถเข้าถึงได้สะดวกและมีการ

ส่งเสริมทางการตลาด มีการโฆษณาประชาสัมพันธ์ ดึงดูดให้ผู้บริโภคมีความสนใจในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้า” (ไชยศิริ ลิทธิกุล, 2562)

2. การพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าข้าวเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ข้าวสู่ตลาดผู้บริโภค

การสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญถึงประเด็นเกี่ยวกับกระบวนการสร้างวิถีการพัฒนาคุณค่าข้าวสู่ตลาดผู้บริโภค โดยใช้กรอบแนวคิดห่วงโซ่คุณค่ามาพัฒนาการผลิต การแปรรูปและการตลาดข้าวสู่ผู้บริโภคอย่างเป็นระบบ สามารถนำไปสู่รูปแบบการสร้างผลิตภัณฑ์ข้าวสู่ตลาดผู้บริโภคได้ดังนี้

2.1 การลดต้นทุนและการเพิ่มผลผลิต

2.1.1 การลดต้นทุนการผลิต เพื่อสร้างคุณค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์ข้าว เพื่อให้ได้คุณภาพตามมาตรฐานสากล “โดยการจัดอบรมสัมมนาให้เกษตรกรชาวนาผู้ผลิตข้าวได้เรียนรู้วิธีการทำเกษตรอย่างถูกวิธี รวมถึงการวางแผนการรวมพื้นที่แปลงนาขนาดใหญ่ในการผลิต อันส่งผลให้ลดค่าใช้จ่ายเรื่องต้นทุนในการผลิต ตั้งแต่การซื้อเมล็ดพันธุ์ที่ดีมีคุณภาพ การจัดการเรื่องน้ำในพื้นที่การเพาะปลูกร่วมกัน การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยชีวภาพ รวมถึงการจ้างรถเกี่ยวนาข้าวในครั้งเดียวโดยไม่มีการแข่งขันราคาในการจ้างก่อนหลังกัน และสิ่งสำคัญที่สุดคือการรวมกลุ่มกันนำผลผลิตที่ได้ไปขายในปริมาณมาก ทำให้เกิดเป็นระบบการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ” (ประหยัด จำเริญเจือ, 2562)

2.1.2 การจัดการน้ำในการเพาะปลูก โดยการเพิ่มแหล่งน้ำใหม่ในแปลงนาของตนและพัฒนาแหล่งน้ำเดิมให้ครอบคลุมพื้นที่ทำการเกษตร “โดยการสร้างความเข้าใจให้เกษตรกรชาวนาผู้ผลิตข้าวได้เกิดองค์ความรู้และเกิดการใช้ทรัพยากรร่วมกันได้ดี การพัฒนาแหล่งน้ำเดิมที่มีอยู่ให้มีน้ำขังและใช้การได้ดีและเกษตรกรชาวนาผู้ผลิตข้าวควรขุดบ่อน้ำเลี้ยงปลาในพื้นที่นาข้าวของตน รวมถึงการเพิ่มพื้นที่ในการแบ่งน้ำให้ครอบคลุมพื้นที่ในการเพาะปลูกอย่างทั่วถึง สิ่งที่สำคัญที่สุดคือการสร้างองค์ความรู้ให้แก่เกษตรกรชาวนาให้รู้วิธีการใช้น้ำอย่างถูกต้องในการผลิตข้าว” (สมสี พลนิช, 2562)

2.1.3 การกำจัดศัตรูพืช ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นการอนุรักษ์ธรรมชาติ ด้วยการใช่วิธีการแบบผสมผสานจากการป้องกันและกำจัดไปควบคู่กัน “ในการควบคุมวัชพืช เริ่มตั้งแต่การเตรียมพื้นที่เพาะปลูกให้เหมาะสมด้วยการใช้ระดับน้ำควบคุมวัชพืช การปลูกพืชหมุนเวียนเพื่อตัดวงจรการระบาดของแมลงศัตรูข้าว โดยสิ่งสำคัญคือการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวที่ต้านทานต่อศัตรูพืช รวมถึงการใช้น้ำขาวโรยในแปลงนาเพื่อรักษาความสมดุลทางธรรมชาติ” (เกษม ไส้ไธ, 2562)

2.2 การแปรรูปเพื่อสร้างคุณค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์ข้าว

2.2.1 การแปรรูปข้าวเปลือกเป็นข้าวสารบรรจุถุงที่มีคุณภาพ ด้วยการส่งเสริมการเชื่อมโยงภายในห่วงโซ่อุปทานข้าว “การเชื่อมโยงอุปทานข้าวระหว่างโรงสีกับเกษตรกรชาวนาผู้ผลิตข้าว เริ่มตั้งแต่การส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรชาวนาผู้ผลิตข้าว

ปรับเปลี่ยนระบบการผลิตจากแบบเดิมมาเป็นการผลิตแบบอินทรีย์ โดยการควบคุมการผลิตที่ใช้วัสดุธรรมชาติที่เป็นอินทรีย์สารปลอดภัยต่อเกษตรกรผู้ผลิตและปลอดภัยต่อผู้บริโภค รวมถึงเป็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วย” (สมณฑา เหล่าชัย, 2562)

2.2.2 การพัฒนาบุคลากรด้านการตลาด ส่งเสริมให้บุคลากรมีความรู้เรื่องการทำการตลาด รวมถึงการบริการหลังการขายนั้น ถือเป็นสิ่งที่ควรพัฒนาควบคู่ไปกับการพัฒนาศักยภาพของโรงสี เพื่อการดำเนินการควบคู่กันไปทั้งทางด้านกายภาพและทางด้านบุคคล และการพัฒนาระบบการขนส่งเพื่อความเหมาะสมที่คุ้มค่าต่อประมาณในการขนส่งและสามารถรักษาคูณภาพของผลิตภัณฑ์ไว้ได้ดี

2.3 การส่งเสริมด้านการตลาดและการพัฒนาระบบขนส่งสู่ตลาดผู้บริโภคข้าว

2.3.1 การเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันในตลาดโลก “ความต้องการของตลาดข้าวส่งผลต่อการพัฒนาการผลิตทั้งในด้านปริมาณและด้านคุณภาพที่เกษตรกรชาวนาผู้ผลิตและผู้แปรรูปข้าวต้องสร้างวิธีการผลิตให้ได้ตรงตามมาตรฐานคุณภาพข้าวให้ตรงกับความต้องการของตลาดข้าว โดยเน้นการสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพระดับพิเศษที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ รวมถึงการสร้างวิธีการผลิตข้าวแบบอินทรีย์ควบคู่ไปกับการพัฒนาส่งเสริมการสร้างระดับมาตรฐานคุณภาพข้าว เพื่อการขยายช่องทางในการขยายตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ” (ไชยศิริ ลีศิริกุล, 2562)

2.3.2 การโฆษณาประชาสัมพันธ์ เป็นการสร้างการเผยแพร่มาตรฐานความเป็นเอกลักษณ์ข้าวหอมมะลิให้เป็นลักษณะเดียวกัน โดยการส่งเสริมการโฆษณาประชาสัมพันธ์ในการตลาดข้าวระดับใหญ่ ส่งผลให้กลุ่มผู้บริโภคมีความรู้ความเข้าใจและเป็นการสร้างความมั่นใจให้แก่ตลาดผู้บริโภคข้าว การจัดกิจกรรมโฆษณาประชาสัมพันธ์ การจัดกิจกรรมโฆษณาประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับกลุ่มผู้บริโภค เป็นการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้กลุ่มผู้บริโภคได้ทราบถึงข้อมูลของผลิตภัณฑ์ที่ดีกว่าในตลาดข้าว

2.4 การสนับสนุนทางด้านนโยบายจากทางภาครัฐและเอกชน

2.4.1 การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ทางด้านการตลาด ในการสร้างช่องทางเครือข่ายการตลาดเพื่อพัฒนาการตลาดออนไลน์ เป็นเป้าหมายในการผลักดันระบบตลาด E - Commerce ในการขยายช่องทางการเข้าถึงอย่างสะดวกรวดเร็วสามารถติดต่อกันได้ทั่วโลก รวมถึงการวางแผนการส่งเสริมสถาบันการตลาดซื้อขายผลิตภัณฑ์สินค้า การส่งเสริมในการสร้างเครือข่ายโครงสร้างขององค์กรเพื่อการตลาดข้าวอันเป็นการพัฒนาความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อวางแผนการจัดการในการสร้างกิจกรรมในห่วงโซ่คุณค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์ข้าว

2.4.2 การพัฒนาระบบสารสนเทศและการสื่อสารในการสร้างความรู้ความเข้าใจให้เกิดมีในการดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาวิธีห่วงโซ่คุณค่าของผลิตภัณฑ์ข้าว มีความจำเป็นต่อการพัฒนาด้านวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการตลาดเป็นอย่างยิ่ง สามารถนำข้อมูลสถิติ

ต่าง ๆ มาเป็นองค์ประกอบในการตัดสินใจในการผลิต การแปรรูปและการตลาดในอนาคตต่อไป รวมถึงการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างมูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์ โดยการพัฒนาองค์ความรู้และการวิจัยผลงานทางวิชาการเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้แก่กลุ่มผู้ผลิต ผู้แปรรูป และการตลาดข้าว ในทุกระบวนการทางกิจกรรมในขั้นตอนห่วงโซ่คุณค่าข้าว

2.4.3 การควบคุมมาตรฐานในกระบวนการผลิตและแปรรูปผลิตภัณฑ์ข้าว เพื่อลดการปลอมปนของข้าวและสร้างมาตรฐานข้าวหอมมะลิบริสุทธิ์ เพื่อรักษาความโดดเด่นของผลิตภัณฑ์ข้าวที่มีเครื่องหมายรับรองมาตรฐานสินค้าที่ดี รวมถึงการจัดการด้านการนำนโยบายด้านการตลาดนำการผลิตอันเป็นการจัดการตั้งแต่ต้นน้ำของห่วงโซ่อุปทานข้าว ส่งผลให้เกิดความมั่นคงและความแน่นอนต่อความสมดุลของผลิตภัณฑ์สินค้าที่เหมาะสมต่อความต้องการของตลาด

อภิปรายผล

1. การสร้างวิถีการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานข้าวสู่ผู้บริโภค

1.1 วิธีการผลิตข้าวแบบอินทรีย์ที่ปลอดภัยและมี เป็นการสร้างแนวทางในกระบวนการเพิ่มคุณค่าให้แก่ผลผลิตจากข้าวด้วยการผลิตข้าวที่ตรงกับกระแสนิยมด้านการรักสุขภาพและเน้นความปลอดภัยต่อการบริโภคผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับการบริหารจัดการสินค้าข้าวต่อความมั่นคงด้านอาหารของประเทศไทย ที่ลัดดา วิจารณ์กุล ได้กล่าวไว้ว่า แนวทางการพัฒนาการผลิตข้าวปลอดภัยเป็นการบริหารจัดการการผลิตสินค้าข้าวที่มีคุณภาพจากกระบวนการผลิตข้าวที่ได้มาตรฐานโดยการปฏิบัติตามขั้นตอนการลดต้นทุนการผลิต การเลิกใช้สารเคมีในนาข้าว รวมถึงการผลิตข้าวเพื่อให้ได้ข้าวที่ปลอดภัยตามมาตรฐาน GAP ด้วยระบบการผลิตข้าวที่ปลอดภัยเพื่อการพัฒนากระบวนการผลิตสู่ความมั่นคงขององค์กรชาวนา โดยเริ่มจากการปฏิบัติตามเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าว การพัฒนาคุณภาพข้าวด้วยการผลิตตามระบบ GAP และการผลิตข้าวคุณภาพและการเชื่อมโยงตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าให้แก่ข้าวด้วยผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพอันเป็นแนวทางให้ผู้บริโภคเกิดความเชื่อมั่นที่ทำให้เกษตรกรชาวนาผู้ผลิตข้าวสามารถสร้างความมั่นคงด้านอาหารที่มีความปลอดภัยได้ (ลัดดา วิจารณ์กุล, 2557)

1.2 วิธีแปรรูปผลิตภัณฑ์สินค้าข้าว มีวัตถุประสงค์หลักในการตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้บริโภค ซึ่งพฤติกรรมของผู้บริโภคข้าวจะเป็นตัวกำหนดทิศทางในห่วงโซ่อุปทานตั้งแต่กระบวนการผลิต กระบวนการแปรรูปและกระบวนการตลาดข้าว ที่เน้นความโดดเด่นของผลิตภัณฑ์สินค้าที่มีการรับรองมาตรฐาน มีความปลอดภัยในการบริโภค สอดคล้องกับปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการเลือกซื้อข้าวสารบรรจุถุงของผู้บริโภคในจังหวัดนครปฐม โดยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์และด้านการตลาด ที่วิรัชญา ทิพย์มณฑา ได้กล่าวไว้ว่า พฤติกรรมการเลือกซื้อข้าวสารของกลุ่มผู้บริโภคมีความสัมพันธ์กับปัจจัยทางด้าน

รูปแบบของผลิตภัณฑ์ที่มีตราสัญลักษณ์สินค้าที่มีบรรจุภัณฑ์สะอาด สวยงาม มีประโยชน์และมีคุณภาพ รวมถึงด้านการตลาด กลุ่มผู้บริโภคได้เปรียบเทียบราคา กับการส่งเสริมการขาย รวมถึงช่องทางในการจัดจำหน่ายในการเลือกซื้อข้าวสารบรรจุถุง (วรัญญา ทิพย์มณฑา, 2559)

1.3 วิธีการตลาดข้าว ที่เน้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่สามารถดึงดูดความสนใจของกลุ่มผู้บริโภคเพื่อกระตุ้นความต้องการในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์นั้น เป็นกลยุทธ์ในการแข่งขันเชิงธุรกิจของการตลาดข้าว โดยการพัฒนาระบบการจัดการด้านการขนส่งเพื่อเชื่อมโยงกระบวนการผลิตและการแปรรูปผลิตภัณฑ์สินค้าสู่การจัดการทางการตลาดที่ตรงตามความต้องการของผู้บริโภค สอดคล้องกับกลยุทธ์ข้าวไทยบนฐาน AEC เพื่อก้าวสู่การเป็น Trading Nation ที่อุทัยชนก จริ่งจิตร ได้กล่าวไว้ว่า ในด้านการตลาดต่างประเทศที่มีการแข่งขันกันสูงขึ้นเพราะการลดต้นทุนการผลิตเข้ามามีส่วนแบ่งทางการตลาด ส่งผลข้าวไทยมีราคาสูงกว่าแต่มีความโดดเด่นกว่าในด้านคุณภาพข้าวหอมมะลิ แต่ข้อจำกัดอยู่ที่ผลผลิตต่อพื้นที่ปลูกข้าวของไทยส่วนอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีผลผลิตต่อพื้นที่คงที่ไม่มีการพัฒนาสูงขึ้น เพราะปัญหาระบบชลประทานในพื้นที่ทำการเกษตร จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาเทคโนโลยีด้านการผลิตและการแปรรูปข้าวให้มีคุณภาพ มีระบบเก็บเกี่ยวที่ดี สถานประกอบการโรงสีแปรรูปมีประสิทธิภาพสูง รวมทั้งระบบการขนส่งผลิตภัณฑ์ข้าวออกสู่ท้องตลาดที่มีมาตรฐาน เพื่อสร้างกลยุทธ์ในการลงทุนการส่งออกในตลาดข้าวต่างประเทศโดยเน้นข้าวระดับพิเศษที่มีศักยภาพสูงกว่าข้าวทั่วไป ดังนั้น แนวทางในการพัฒนาระบบห่วงโซ่อุปทานข้าวจึงควรมุ่งเน้นการค้นคว้าเทคโนโลยีใหม่ๆเข้ามาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตต่อพื้นที่ให้สูงขึ้นและพัฒนาระบบชลประทาน การใช้เครื่องจักรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต รวมถึงการสนับสนุนการแปรรูปข้าวให้มีความหลากหลายเพื่อลดต้นทุนการผลิตสู่การเชื่อมโยงการตลาดในระบบการขนส่งที่มีมาตรฐาน เป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาคุณค่าข้าวสู่ผู้บริโภคและการส่งออกในการแข่งขันทางการตลาดข้าว (อุทัยชนก จริ่งจิตร, 2555)

2. การพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าข้าวเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ข้าวสู่ตลาดผู้บริโภค

2.1 การลดต้นทุนการผลิตและการเพิ่มผลผลิต ที่คำนึงถึงความปลอดภัยของชุมชนและสิ่งแวดล้อมสู่ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพสู่ผู้บริโภค โดยไม่ใช้สารเคมีในการผลิตข้าว สอดคล้องกับจากนาข้าวเคมีสู่นาข้าวอินทรีย์วิถีพอเพียง : การถอดบทเรียนจากแหล่งปลูกข้าวสังข์หยดดั้งเดิมในจังหวัดพัทลุง ที่ปฐวิชญ์ พิตยาภินันท์ ได้กล่าวไว้ว่า จากปัญหาความเสื่อมโทรมของสภาพหน้าดินในการเพาะปลูก ปัญหาหนี้สินจากการผลิตข้าว และต้นทุนในการผลิตข้าวที่สูงส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนการผลิตข้าวแบบเคมีมาเป็นการผลิตข้าวแบบอินทรีย์ โดยการจัดการระบบการผลิตข้าวเพื่อการบริโภคเป็นหลักในการผลิต มีการจดบันทึกทุกรายละเอียดของขั้นตอนในการผลิตเพื่อกำหนดต้นทุนในการผลิตมาเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการผลิตแบบเคมีกับการผลิตแบบอินทรีย์ และการใช้การจัดการสภาพหน้าดินโดยไม่ใช้สารเคมีในการบำรุงและกำจัดศัตรูพืชในกระบวนการผลิตข้าว (ปฐวิชญ์ พิตยาภินันท์, 2018)

2.2 การแปรรูปเพื่อสร้างคุณค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์ข้าว โดยการใช้ห่วงโซ่คุณค่ามาพัฒนากระบวนการจัดการอย่างเป็นระบบ เริ่มจากการเน้นการพัฒนาตั้งแต่กระบวนการผลิตและการแปรรูปข้าวที่สร้างกิจกรรมภายในห่วงโซ่คุณค่าตั้งแต่กระบวนการลดต้นทุนการผลิต การแปรรูปสร้างคุณค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์และการพัฒนาระบบตลาดเพื่อการจัดการความได้เปรียบทางการตลาดอย่างมีประสิทธิภาพ แตกต่างกับการวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าของการปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ในจังหวัดสุรินทร์ ที่บุรินทร์ ชูสุวรรณ ได้กล่าวไว้ว่า การผลิตข้าวของเกษตรกรชาวนาผู้ผลิตข้าวจังหวัดสุรินทร์มีปัญหาในกระบวนการผลิตในขั้นตอนต่าง ๆ ภายในห่วงโซ่คุณค่าทำให้ไม่ประสบความสำเร็จในการจัดการระบบการผลิตได้ดี ด้านการควบคุมดูแลระบบเงินทุนการผลิต การจัดบันทึกจัดทำบัญชีรายปี การเปลี่ยนคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ข้าวปลูก การสร้างบรรจุภัณฑ์ที่มีคุณภาพ การเกษตรผสมผสานกับการปลูกพืชหมุนเวียนและการเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ทำการเกษตร ขาดทักษะและการพัฒนาฝีมือในการผลิตและการแปรรูป แต่มีการจัดการระบบการซื้อขายได้ดี รวมถึงการสร้างมูลค่าให้แก่ข้าวด้วยการผลิตข้าวแบบอินทรีย์ปลอดสารพิษ การนำเข้าปัจจัยการผลิต การนำผลผลิตข้าวออกจำหน่าย การจัดการโครงสร้างองค์กรชาวนาพัฒนาเทคนิคในการผลิตข้าว (บุรินทร์ ชูสุวรรณ, 2556)

2.3 การส่งเสริมด้านการตลาด โดยการพัฒนากระบวนการผลิตและการแปรรูปที่มีศักยภาพในการแข่งขันทางการตลาดสูง โดยการสร้างวิธีการแปรรูปที่ทันสมัยเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์ สอดคล้องกับการพัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าผลผลิตข้าวสารสู่ตลาดผู้บริโภคแบบมีส่วนร่วมนำไปสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ กรณีศึกษา กลุ่มข้าวชาวนาตะปอนใหญ่ ตำบลตะปอน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี ที่เกสวดี เชี่ยวชาญ ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์เป็นช่องทางในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มผู้ผลิตเน้นกรรมวิธีในการแปรรูปที่ปลอดภัย รวมถึงพัฒนาช่องทางในการตลาดที่สร้างผลิตภัณฑ์เป็นของกลุ่มตนเอง ด้วยการออกแบบตราสัญลักษณ์สินค้าเพื่อเพิ่มมูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์ สร้างความเชื่อมั่นแก่กลุ่มผู้บริโภคที่ตัดสินใจเลือกซื้อในตลาดด้วยการวิเคราะห์ตลาดและสร้างแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าให้เป็นที่ต้องการของตลาดด้วยสินค้าที่ปลอดสารพิษตามมาตรฐานสินค้าการเกษตรที่มีคุณภาพในการผลิตและการแปรรูปสู่การคัดสรรออกมาเป็นผลิตภัณฑ์สินค้าข้าวที่ดีสู่กลุ่มผู้บริโภค (เกสวดี เชี่ยวชาญ, 2557)

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษา “รูปแบบการสร้างวิธีการผลิตข้าวสู่ผู้บริโภคในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ได้ข้อค้นพบจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาการผลิตข้าวสู่ผู้บริโภค ตั้งแต่กระบวนการผลิตข้าว กระบวนการแปรรูปข้าว รวมถึงกระบวนการตลาดข้าวว่า แนวทางการพัฒนากระบวนการผลิตข้าวสู่ผู้บริโภคจำเป็นต้องมีการวางแผนการผลิต มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยในขั้นตอนการผลิต โดยการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ให้กับกลุ่มเกษตรกรชาวนาผู้ผลิต

ข้าวเพื่อการลดต้นทุนในการผลิตรวมถึงการเพิ่มมาตรฐานคุณภาพการผลิตแบบอินทรีย์ เพื่อการพัฒนาการแปรรูปและการตลาดข้าวให้ตรงตามความต้องการของกลุ่มผู้บริโภค และส่งเสริมให้เกษตรกรชาวนาผู้ผลิตข้าวทำการเกษตรแบบอินทรีย์ รวมถึงการผลิตข้าวในพื้นที่เหมาะสมทางภูมิศาสตร์ในการผลิตข้าวเฉพาะท้องถิ่นที่มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน ควรมีการส่งเสริมพื้นที่การผลิตแบบระบบนาแปลงใหญ่ด้วยการปลูกข้าวคุณภาพดี การพัฒนากระบวนการแปรรูปข้าว ด้วยการแปรรูปผลิตภัณฑ์ข้าวสำหรับตลาดเฉพาะที่มีมูลค่าสูง มีเอกลักษณ์เฉพาะตนในแต่ละท้องถิ่น โดยข้าวอินทรีย์ที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูง มีมาตรฐานการผลิตที่ได้มาตรฐานมาทำการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์สินค้า เน้นการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าและสร้างคุณค่าข้าวด้วยการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ที่มีตราสัญลักษณ์โดดเด่น การพัฒนากระบวนการตลาดข้าว ด้วยการพัฒนาช่องทางในการจำหน่ายเพิ่มมากขึ้นโดยใช้สื่อออนไลน์ต่าง ๆ สู่ตลาดข้าวพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ภาพที่ 1 กระบวนการสร้างวิธีการพัฒนาการผลิตข้าวสู่ผู้บริโภค

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1) การสร้างวิธีการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานข้าวสู่ผู้บริโภค มีวิธีการผลิตข้าวที่มีการผลิตข้าวแบบอินทรีย์และการคัดเลือกพันธุ์ข้าวเฉพาะท้องถิ่นที่ดีมาใช้ในการผลิต วิธีการแปรรูปข้าว มีกระบวนการเพิ่มคุณสมบัติให้แก่ข้าวและสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์ข้าวบรรจุถุง วิธีการตลาดข้าวมีการวางแผนการส่งเสริมการขายและการโฆษณาประชาสัมพันธ์เพื่อดึงดูดกลุ่มผู้บริโภค 2) การพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าข้าวเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ข้าวสู่ตลาดผู้บริโภค มีกิจกรรมภายในห่วงโซ่คุณค่า คือ มีการลดต้นทุนและการเพิ่มผลผลิตเพื่อสร้างคุณค่าให้ได้ตามมาตรฐานสากล มีการแปรรูปเพื่อสร้างคุณค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์ข้าวด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยและสร้างมาตรฐานการแปรรูปให้ได้ตามระบบ HACCP มีการส่งเสริมด้านการตลาดและการพัฒนาระบบขนส่งสู่ตลาดผู้บริโภคข้าว ด้วยการเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันในตลาดโลกและการจัดกิจกรรมโฆษณาประชาสัมพันธ์ให้กับกลุ่มผู้บริโภค และมีการสนับสนุนทางด้านนโยบายจากทางภาครัฐและภาคเอกชน ด้วยการสร้างเครือข่ายพัฒนาตลาดออนไลน์ผลิตภัณฑ์ข้าวในตลาด E - Commerce รวมถึงการใช้นโยบายการตลาดนำการผลิตเพื่อความสะดวกของการผลิตให้เหมาะสมต่อความต้องการของตลาด ข้อเสนอแนะ ภาครัฐควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนนโยบายในการสร้างความมั่นคงให้แก่เกษตรกรผู้ผลิตข้าวให้มีการเข้าถึงองค์ความรู้ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงตั้งแต่กระบวนการลดต้นทุนในการผลิต การเพิ่มผลผลิตต่อไร่ให้มีคุณภาพปลอดภัยและควรสนับสนุนนโยบายในการยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ข้าวให้แก่ผู้ประกอบการด้านการแปรรูปข้าวด้วยการพัฒนาเทคโนโลยีด้านการเพิ่มมูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์เพื่อการพัฒนามาตรฐานคุณภาพผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่ได้คุณภาพและมีการรับรองจากหน่วยงานภาครัฐอันเป็นการยกระดับผลิตภัณฑ์ข้าวสู่ความเป็นสากล รวมถึงมีการรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์สินค้าและการบริการอย่างทั่วถึงในระดับสถานประกอบการแปรรูปผลิตภัณฑ์ข้าวเพื่อความสามารถในการแข่งขันกับผลิตภัณฑ์ในตลาดต่างประเทศได้

เอกสารอ้างอิง

- เกษม ไสโย. (2562). วิธีการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานข้าว. (พระมหาปรัชญ์ อรรถาพร, ผู้สัมภาษณ์)
เกสวดี เชี่ยวชาญ. (2557). การพัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าผลผลิตข้าวสารสู่ตลาดผู้บริโภคแบบมีส่วนร่วมนำไปสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ กรณีศึกษา กลุ่มข้าวชานาตะปอนใหญ่ ตำบลตะปอน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดจันทบุรี. ใน วิทยานิพนธ์ วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการงานวิศวกรรม. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
ชลิตา บัณฑุวงศ์. (2556). ข้าวและชาวนาไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง. ใน พจนก กาญจนจันทร์ (บรรณาธิการ), คน ข้าว นา ควาย ในวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (หน้า 39-68). กรุงเทพมหานคร: พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ.

- ไชยศิริ ลีศิริกุล. (2562). วิธีการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานข้าว. (พระมหาปรัชญ์ อัตถาพร, ผู้สัมภาษณ์)
- บรรจง แสนยะมูล. (2562). วิธีการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานข้าว. (พระมหาปรัชญ์ อัตถาพร, ผู้สัมภาษณ์)
- บุญทวี จันทร์กลัป. (2550). การวิเคราะห์โซ่คุณค่าของข้าวในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง. ใน วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการด้านโลจิสติกส์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุรินทร์ ชูสุวรรณ. (2556). การวิเคราะห์โซ่คุณค่าของการปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ในจังหวัดสุรินทร์ ปีการเพาะปลูก 2553/2554. ใน วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์เกษตร. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ประพาด แก้วจันทร์. (2562). วิธีการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานข้าว. (พระมหาปรัชญ์ อัตถาพร, ผู้สัมภาษณ์)
- ประหยัด จำเริญเจือ. (2562). วิธีการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานข้าว. (พระมหาปรัชญ์ อัตถาพร, ผู้สัมภาษณ์)
- ปฐวิษญ์ พิทยาภินันท์. (2018). จากนาข้าวเคมีสู่นาข้าวอินทรีย์วิถีพอเพียง : การถอดบทเรียนจากแหล่งปลูกข้าวสังข์หยดดั้งเดิมในจังหวัดพัทลุง. *Journal of Community Development Research (Humanities and Social Sciences)*, 11(4), 64–74.
- พรไทย ศิริสาธิตกิจ. (2558). การพัฒนารูปแบบการปรับตัวของชาวนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ฤทัยชนก จริจจิตร. (2555). กลยุทธ์ข้าวไทยบนฐาน AEC เพื่อก้าวสู่การเป็น Trading Nation. เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2563 จาก <http://www.tpso.moc.go.th/sites/default/files/862-img.pdf>
- ลัดดา วิริยางกูร. (2557). การบริหารจัดการสินค้าข้าวต่อความมั่นคง ด้านอาหารของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ.
- วรัญญา ทิพย์มณฑา. (2559). ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการเลือกซื้อข้าวสารกล้องบรรจุถุงของผู้บริโภคในจังหวัดนครปฐม. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ศักดิ์นรินทร์ แก่นกล้า. (2559). ห่วงโซ่คุณค่าของผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ศิริเชษฐ์ สังขะมาน. (2559). การสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์แปรรูปข้าว : กรณีศึกษาจังหวัดยโสธร. ใน รายงานการวิจัย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ศุภชัย หล่อโลหการ และคณะ. (2553). การจัดการนวัตกรรมการสำหรับผู้บริหาร. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
- ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ. (2560). บทบาทของกองทัพไทยในการสนับสนุนนโยบายของรัฐบาล: กรณีศึกษาการแก้ปัญหาข้าวและชาวนาอย่างยั่งยืน. เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2563 จาก http://www.sscthailand.org/uploads_ssc/research_20180824153507796732124.pdf
- สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านเศรษฐกิจ. (2560). แนวทางการปฏิรูปข้าวอย่างเป็นระบบ. ในการประชุมสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ (ครั้งที่ 14/2560). เรียกใช้เมื่อ 30 กรกฎาคม 2563 จาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/download/usergroup_disaster/6-21.pdf
- สมสี พลนิช. (2562). วิธีการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานข้าว. (พระมหาปรัชญ์ อรรถาพร, ผู้สัมภาษณ์)
- สว่าง นราพงษ์. (2562). วิธีการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานข้าว. (พระมหาปรัชญ์ อรรถาพร, ผู้สัมภาษณ์)
- สมุณฑา เหล่าชัย. (2562). วิธีการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานข้าว. (พระมหาปรัชญ์ อรรถาพร, ผู้สัมภาษณ์)
- อรรถพร ปัญญาโฉม. (2555). โครงการจัดระบบการปลูกข้าว. ในรายงานการวิจัย. ส่วนจัดสรรน้ำและบำรุงรักษา สำนักชลประทานที่ 10. เรียกใช้เมื่อ 30 กรกฎาคม 2563 จาก <http://kmcenter.rid.go.th/kmc10/data/Stratregic/rice.pdf>
- อลิสา เลิศเดชเดชา. (2560). การพัฒนาชาวนาไทยไปสู่ไทยแลนด์ 4.0 . ใน รายงานการวิจัย. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.